

# ΝΕΑ ΕΣΤΙΑ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ : ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ ΞΕΝΟΠΟΥΛΟΣ

ΤΟΜΟΣ ΔΕΚΑΤΟΣ

ΙΟΥΛΙΟΣ—ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ

1931

ΙΩΑΝΝΗΣ Δ. ΚΟΛΛΑΡΟΣ & Σ<sup>Α</sup>, ΕΚΔΟΤΑΙ  
ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟΝ ΤΗΣ "ΕΣΤΙΑΣ",—ΠΕΣΜΑΤΖΟΓΛΟΥ, 8 Α  
ΑΘΗΝΑΙ



ΕΥ. Δ. ΠΡΕ. Κ. & Π.  
ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2008

## Η ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ

ΓΑΛΛΙΑ :

Ἐπιγραφή: Ὁ Pierre Benoit καὶ ἡ ποίησις. — *Diadumène. — Les Suppliantes.*

Ὁ χτεσινὸς ἀκαδημαϊκὸς δὲν εἶναι μονάχα ὁ λαμπρὸς μυθιστοριογράφος ποὺ γνωρίζει τὸ μυθιστορικὸ νὰ γοητεύῃ, ὅχι μόνον τὸ ἀνώνυμο ἀναγνωστικὸ κοινὸ μὲ τὸν μέτριον πνευματικὸ ἐφοδιασμό, ἀλλὰ καὶ τὶς μορφωμένους τάξεις ποὺ καλλιεργοῦν τὰ γράμματα καὶ συμβάλλουν στὴν πνευματικὴ ἀνάθησιν ἑνὸς τόπου. Εἶν' ἐπίσης καὶ ποιητὴς. Ἡ ποιητικὴ ἐργασία του ὡς τὰ σήμερα ἔχει συγκεντρωθῆ σὲ δύο τόμους, *Diadumène* καὶ *Les Suppliantes*. Τίτλος χαρακτηριστικὸς τοῦ περιεχομένου τους. Ὁ Pierre Benoit εἶν' ἕνας ἀπ' τοὺς πιὸ διαβασμένους ἀνθρώπους τοῦ κόσμου. Σπούδασε ἱστορίαν στὸ Πανεπιστήμιον τῶν Παρισίων. Ἦταν τότε φτωχὸς, ἀπλὸς γραφιάς, καὶ ἡ πρώτη νεότητά του ἀρχίζε ν' ἀποσύρεται στὸ παρελθόν. Ἡ ἀπογοήτευσις εἶχε κίονας ἀγγίσει τὴν ψυχὴν του, ἀλλ' ἡ μανία τῆς μελέτης δὲν τὸν ἄφηκε. Ἀρχαία ἱστορία, χριστιανικοὶ ἀγῶνες, μεσαιωνικοὶ θρύλλοι, εὐρωπαϊκὴ ἱστορία, ἀνατολική, βόρεια, σ' ὅλα εἶχε ρίξει μιὰ ματιὰ καὶ ὅταν ὁ θρίαμβος ἔφτασε, μὲ κάποια καθυστέρηση, ἦταν καλὰ ἐφοδιασμένος γιὰ τὸ ρόλο ποὺ ἔπρεπε νὰ παίξῃ. Γιὰ τὰ ποιήματά του ἰδιαίτερα, ἡ ἱστορία τοῦ χρησιμεύει γιὰ φόντον στὴν ἐκφρασὴ τῶν αἰσθημάτων καὶ τῶν σκέψεων του. Ἀποφεύγει τὴ μακρογορία. Τὸ σοννέτο μὲ ἀλεξανδρινούς στίχους φαίνεται νὰ τοῦ εἶναι ἰδιαίτερα ἀγαπητό, ἴσως γιὰ τὴν συγγενεὴν μὲ τὴν ἰδιοσυγκρασίαν του, ποὺ ἀρέσκειται στὴν ἐπιγραμματικὴν καὶ τὴν λιτὴν ἐκφρασὴν. Ἄς μὴ νομισθῆ ὅμως πῶς ὡς ποιητὴς εἶναι λιγώτερον μοντέρνος, παρὰ ὡς μυθιστοριογράφος: Ἀρκεῖται στὴ φωνητικὴν ῥίμην, παραβλέποντας, ὅπως δὲ καὶ οἱ περισσώτεροι ἀπ' τοὺς σύγχρονους γάλλους ποιητὴς, τοὺς ἀσθητικὸς ποιητικὸς κανόνας, μεταχειρίζεται λέξεις καὶ φράσεις, δημιουργήματα μόλις χτεσινὰ, ποὺ δὲ θὰ τολμοῦσε ἴσως ἄλλος νὰ φέρῃ στὴν ποίησιν καὶ μεταφράζει στοὺς στίχους τοῦ ὅλη τὴν ἀνησυχίαν τοῦ σημερινοῦ ἀνθρώπου.

Ἀλλὰ τὸ θέμα ποὺ τοῦ εἶναι περισσώτερον προσφιλέ, εἶν' ἕνα εἶδος παραλληλισμοῦ μεταξὺ τῶν ἡρωϊδῶν τοῦ Αἰσχύλου, τοῦ Εὐριπίδου, τοῦ Σοφοκλέου, τοῦ Πλάτου καὶ τοῦ Τερεντίου μὲ τὶς ἡρωίδες τοῦ Κορνηλίου, τοῦ Ρακίνα καὶ τοῦ Βολταίρου. Ὅπως εἶναι γνωστὸ, οἱ γάλλοι δραματικοὶ συγγραφεῖς τῆς αὐτῆς τῶν Λουδοβίκων εἶχαν τὴν μανίαν νὰ γράφουν τὰ ἔργα τους στ' ἀχνάρια τῶν ἀρχαίων. Ἀλλὰ καίτοι ἀπ' τὰ ὀνόματα τῆς Φαίδρας, τῆς Μηδείας, ἢ τῆς Βερενίκης, περιγράφονται γυναῖκες πραγματικῆς, μ' ἐνδοξοὺς καὶ τραγικοὺς ἔρωτες, ποὺ γνώρισαν καὶ ἀποθανάτιζαν οἱ συγγραφεῖς αὐτοὶ στίς τραγωδίαις τους. Ἡ τύχη τους ποὺ ὑπῆρξε καὶ ἡ τύχη τῶν ἀρχαίων συνωνύμων τους, δίνει στὸν Pierre Benoit τὴν εὐκαιρίαν νὰ ὀνειροπολήσῃ καὶ ν' ἀναπολήσῃ τὶς ἀγαπημένους σκιὰς τους, μέσα στὰ ἄλλα τῶν ἀρχαίων ναῶν

καὶ τὶς σκιερὰς συστάδες τῶν Βερσαλλίων καὶ τοῦ Σαιν-Ζερμαίν-ἄν-Λέ.

Ἰδέα πρωτότυπη, ποὺ τὴν καθιστᾷ πειστικὴ ἢ ἀμεμπτὴ καὶ φροντισμένη ἐκτέλεσις, ὅπως καὶ στὰ μυθιστορήματά του. Ἐνας λάτρης τοῦ κλασικισμοῦ, ἀλλὰ καὶ γενικώτερος ἕνας μορφωμένος ἀνθρώπος δὲν μπορεῖ, παρὰ νὰ βρῇ εὐχαρίστησιν στοὺς ἀρμονικοὺς αὐτοὺς ἀλεξανδρινούς ποὺ εἶναι μεστοὶ ἀπὸ νοήματα. Ἀλλὰ πολὺ φοβοῦμαι πῶς ἡ ποίησις δὲ θὰ μπορέσῃ νὰ συμβάλῃ ὑπερβολικὰ στὴ δόξαν τοῦ Pierre Benoit. Καμμιά ψυχικὴ συγκίνησις δὲν κερνᾷ ἀπ' τὸν ἀναγνώστη, τὴν ὥραν ποὺ διαβάζει τὰ σοννέτα του. Ψυχρά, ἐγκεφαλικά, ἤρεμα, ἐπιβεβαιώνουν τοὺς ἰσχυρισμοὺς ἐκείνων ποὺ ὑποστηρίζουν πῶς ὁ αἰὼνας τῆς ποίησιν κέρρασε.

Ὅσοι προόδους ἔκανε τὸ μυθιστορικόν, τόσα βήματα πῆγε πίσω ὁ ποιητικὸς λόγος καὶ εἶναι ἀναμφισβήτητο πῶς ὁ φιλόλογος τοῦ μέλλοντος, ἂν θὰ ἔχη τὴν εὐχαρίστησιν νὰ διαπιστώσῃ πῶς τὸ ρομάντσο τελειοποιήθηκε, ὀλοκληρώθηκε, ἔφθασε στὴ μεγαλύτερη ἀκμὴν του στὰ χρόνια μας, θὰ ὁμολογήσῃ πῶς ἔπειτα ἀπὸ τὸ Baudelaire καὶ τὸν Swinburne λίγοι καλοὶ στίχοι γραφήκανε.

A. S. B.

Ἐνα νέο βιβλίον: Οἱ «Ἐξομολογήσεις» τοῦ Ρουσσώ.

Καὶ τ' ἀριστουργήματα ἀκόμη, ὅταν εἶναι πολὺ ὀγκώδη, διαβάζονται δύσκολα. Οἱ «Ἐξομολογήσεις» εἶναι τ' ὀραιότερον ἔργον τοῦ Ρουσσώ, καὶ στὸ εἶδος τοῦ ἐν' ἀπὸ τὰ ὀραιότερα ποὺ ἐγράφηκαν. Καὶ ὅμως ποῖος τις διαβάζει; Ἐλάχιστοι. Μερικοὶ φιλόλογοι, μερικοὶ καθηγηταί, μερικοὶ λογοτέχνες ἴσως, ποὺ ἔχουν μανίαν μὲ τὸν Ρουσσώ. Ὅλοι οἱ ἄλλοι, τὸ μέγαλον κοινόν, τις ἀγνοεῖ. Ἀκριβῶς λοιπὸν γιὰ νὰ κἀνῃ προσιτὸν τὸ μέγαλον κοινόν τὸ μοναδικὸ αὐτὸ ἔργον, μοντέλον τῆς «biographie romancée», ὁ κ. Τζῶν Σαρπαντιέ ἔκαμε μιὰ περίληψιν του, πῆρε τὰ πιὸ δραματικὰ ἢ τὰ πιὸ περίεργα ἐπεισόδια τῶν «Ἐξομολογήσεων», τὰ ἐρμῆνευσε, τὰ ἐσχόλασε, καὶ ἔκανε ἔτσι μιὰ δευτέραν «biographie romancée» ἀπάνω στ' ἀχνάρια τῆς πρώτης. Ὁ κ. Σαρπαντιέ δὲν φαίνεται νὰ πολυσυμπαθῇ τὸν Ρουσσώ. Ἀσφαλῶς γιὰ τὸν γνωρίζει πάρα πολὺ καλά. Ἀλλὰ καὶ δὲν τὸν μισεῖ, εἶναι δίκαιος μαζί του, τοῦ βρίσκει δικαιολογίας, καὶ τὶς καλύτερας μάλιστα, φυσιολογικὰς. Μὲ δυὸ λόγια, μᾶς παρουσιάζει ἕνα Ρουσσώ ἀρρωστον, ἀνισόρροπον ἀπὸ τὰ νειάτα του ἀκόμη, «μυθομανῆ», μεγαλομανῆ, ἐρωτομανῆ, «τεχνίτη» αὐτοδίδακτον καὶ ρητορικόν, θυμωμένον γιὰ τὴν κατώτερην κοινωνικὴν του θέσιν, ποὺ μισοῦσε θανάσιμα ὅσους φθονοῦσε, ποὺ ὑποκρινόταν πῶς περιφρονοῦσε ὅ,τι δὲν εἶχε, καὶ ὁ ὅποιος, ἀπὸ πείσμα ποὺ δὲν ἦταν ἕνας ἀριστοκράτης σὰν αὐτοὺς ποὺ συναναστρεφόταν, ἐδίδασκε τὴν ἰσότηταν μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων καὶ ὅλα τ' ἄλλα δημοκρατικὰ δόγματά του.

Ἡ «μυθομανία» τοῦ Ρουσσώ, ἡ νοσηρή, ἡ παθολογική τάση του στὸ νὰ ἐπινοῇ διάφορα ἐπεισόδια πού δὲν τοῦ εἶχαν συμβῆ, ἢ νὰ παρουσιάσῃ ἐντελῶς μεταμορφωμένα ἐξέλιγα πού τοῦ εἶχαν συμβῆ, φαίνεται ἰδίως σὲ ὅ,τι μᾶς διηγεῖται γιὰ τοὺς ἔρωτές του. Ἡ μεγαλύτερη των ἀξία ἐγκείται στὸ ὅτι φανερώσουν, μὲ τρόπο ἀναμφισβήτητο, τὸ περίεργο αὐτὸ ἐλάττωμα τοῦ Ρουσσώ.

Ἀλλὰ καὶ στὴν πνευματικὴ ζωὴ τοῦ συγγραφέως τῶν «Ἐξομολογήσεων» βρίσκουμε τὸ ἴδιο ξάναμμα τῆς φαντασίας, τὴν ἴδια τάση νὰ παίρνη διαρκῶς μιὰ πόζα, νὰ παίξῃ ἀκατάπαυστα ἓνα ρόλο. Ἐνας δημοκράτης ἀπὸ πείσμα, ἔτσι τὸν καθορίζει ὁ κ. Σαρπαντιέ. Ὅπως ὅλοι πού φαντάζονται ὅτι τοὺς καταδιώκουν, ἔτσι καὶ ὁ Ρουσσώ κατείχετο ἀπὸ μιὰ τρελλὴ ἔπαρση. Ὅχι μόνον ἐγνώριζε τὴν ἀξία του, τὴ μεγαλοφυΐα του μᾶλλον, μὰ θεωροῦσε τὸν ἑαυτό του ἀλάνθαστο, κ' ἔφθανε νὰ πιστέψῃ σὲ μιὰν ἰδέα, γιὰ νὰ γίνῃ μονομᾶς στὰ μάτια του ἡ ἰδέα αὐτὴ ἓνα δόγμα. Ποτισμένος ἀπὸ τέτοια οἴηση, πῶς ἦταν ποτὲ δυνατό, ζώντας ἀδιάκοπα ἀνάμεσα σὲ ἀριστοκράτες καὶ σὲ θέση ὑποδεέστερη, νὰ μὴ τοὺς μισοῦσε πού ἦσαν πρὸ πλούσιοι, πρὸ κομποί, πρὸ εὐγενικοί, κοσμικότεροι ἀπ' αὐτόν;

Οἱ μικρὲς πληγὲς τῆς φιλοτιμίας, πού δοκίμαζε συναναστρεφόμενος τοὺς ἀριστοκράτες, ἔγιναν ἀγιάτρευτα τραύματα πού τὸν δηλητηρίασαν σὲ ὅλη του τὴ ζωὴ.

Ἀνάλογη ἐξήγηση δίνει ὁ κ. Σαρπαντιέ καὶ στὴν γένεση τῶν φιλοσοφικῶν καὶ κοινωνιολογικῶν θεωριῶν τοῦ Ρουσσώ. Φιλόσοφος ἔγινε τυχαία. Ὡς τὴν ἐποχὴ πού προκίρησε ἡ ἀκαδημία τῆς Ντιζὸν τὸν περίφημο διαγωνισμό της, ὁ Ρουσσώ δὲν εἶχε φτιάσει καμμιά θεωρία ἀκόμη καὶ δὲν θὰ ἔφκιανε καμμιά ἴσως, ἀν δὲν τοῦ ἐρχόταν ἡ ὄρεξη νὰ λάβῃ μέρος στὸ διαγωνισμό, γράφοντας τὴ γνωστὴ του «Διατριβὴ γιὰ τίς τέχνες καὶ τίς ἐπιστήμες». Ἡ διατριβὴ του βραβεύθηκε καὶ ἀπὸ τότε ἄρχισε ἡ καταπληκτικὴ του συγγραφικὴ καριέρα. Οἱ ἰδέες πού ἀνέπτυξε γιὰ νὰ ἐλκύσῃ τὴν προσοχὴ τῶν κριτῶν του—ὅπως καὶ τὴν εἴλκυσε,—ἔγιναν ἡ ἀρχὴ καὶ ἡ βάση ὁλόκληρου φιλοσοφικοῦ καὶ κοινωνιολογικοῦ συστήματος, τοῦ κηρύγματος τῆς «ἐπιστροφῆς στὴ φύση». Ἡ φύση εἶναι ἀγνή, ὁ «φυσικός» ἄνθρωπος εἶναι καλός. Ὁ πολιτισμὸς τὸν διαφθείρει. Ἄς χτυπήσουμε, λοιπόν, τὸν πολιτισμὸ.

Ὁ πόλεμος αὐτὸς εἶχε ἐκπληκτικὴ ἐπιτυχία. Οἱ ἀριστοκράτες, ἄνθρωποι πού τὰ εἶχαν χορτάσει ὅλα καὶ δὲν τοὺς διασκέδαζαν, παρὰ μόνον οἱ παραδοξολογίες, δὲν κατάλαβαν πόσο ἐπικίνδυνο ἦταν τὸ «περίεργο» αὐτὸ κήρυγμα. Τὸν Ρουσσώ τὸν θεωροῦσαν σάν ἓνα περίπου τρελλὸ μὲ μοναδικὸ τάλαντο καὶ ἴσως νὰ μὴν ἦταν τίποτε παραπάνω. Μὰ τὸ λάθος των ἦταν νὰ νομίζουν ὅτι ἓνας τρελλὸς δὲ μπορεῖ νὰ εἶναι ἐπικίνδυνος, ὅτι ἓνας τρελλὸς δὲ μπορεῖ νὰ κάνῃ σχολή καὶ νὰ ἔχῃ ἐπιρροή. Θὰ ξαφνιζόταν πολὺ οἱ ἀριστοκράτες αὐτοί, πού ἀγαποῦσαν τοὺς συγγραφεῖς καὶ τοὺς καλλιτέ-

χνες, ἀν τοὺς ἐβεβαίωναν, ὅτι τὸ ἔργο τοῦ Ρουσσώ, πού τοὺς ἄρσσε τόσο πολὺ, προετοίμαζε τὸν θάνατό τους, καὶ ὅτι χάρις σ' αὐτὸ τὰ κεφάλια τους δὲν ἦσαν πιά τόσο γερὰ στηριγμένα στοὺς ὄμους των.

Τὰ γερατειὰ τοῦ Ρουσσώ προκαλοῦν τὸν οἶκτο. Πάντα, βέβαια, ἦταν λιγάκι «ἀκαταλόγιστος». Μὰ στὰ τελευταῖα του χρόνια, κατείχετο ἀπὸ μιὰ πραγματικὴ τρέλλα καὶ δίνει τὴν ἐντύπωση ἐνὸς δυστυχισμένου πλάσματος πού φεύγει διαρκῶς γιὰτὶ φαντάζεται ὅτι καταδιώκεται βέβαια ἀπὸ φανταστικούς ἐχθρούς, καὶ πού παντοῦ τοὺς βρίσκει, γιὰτὶ βρίσκονται μὲς στὸν ξεφρενιασμένο του νοῦ. Ἀρρωστος (ἔπασχε ἀπὸ μιὰ τρομερὴ ἀρρώστεια τῶν οὖρων), ἦταν ὑποχρεωμένος νὰ ζητῇ καταφύγιο σὲ ξένες χώρες. Ἡ ἀλητεία αὐτὴ τὸν ἀποτρέλλανε. Ἡ μανία τῆς καταδιώξεως κατέλαβε ὅλο τὸ πνευματικὸ του ἐγώ. Καὶ τότε ἀκριβῶς, γιὰ ν' ἀπαντήσῃ στίς ἐπιθέσεις τῶν ἐχθρῶν του, ἢ γιὰ ν' ἀφήσῃ στίς ἐπερχόμενες γενεὲς τὴν εἰκόνα τοῦ ὅ,τι ὑπῆρξε ἢ ἐκείνου πού πιστεύει ὅ,τι ὑπῆρξε, ἔγραψε τίς «Ἐξομολογήσεις—, τοὺς «Διαλόγους», τοὺς «Ρεμβασιμὸς ἐνὸς μοναχικοῦ περιπατητοῦ». Ὁ κ. Σαρπαντιέ λέγει ὅτι οἱ περιστάσεις, στίς ὁποῖες ἐγράφηκαν τὰ ἔργα αὐτά, ἡ πνευματικὴ κατάσταση στὴν ὁποίαν βρισκόταν ὅταν τὰ γράψε (1770—1778), ὁ ἀπολογητικὸς τους τόνος, δείχνουν ἀρκετὰ μὲ πόση «δυσπιστία» πρέπει νὰ διαβάζονται. Ἀληθινά, μὲ ὅση δυσπιστία θὰ διαβάζουν πάντα οἱ «δύσπιστοι» καὶ τὰ μεγαλύτερα ἀριστουργήματα. Π.

## ΙΤΑΛΙΑ

### Ὁ γυρισμὸς τῆς Ada Negri

«Non ritorna il tempo d' amore»... Μ' αὐτὰ τὰ λόγια τελειώνει τὸ δεύτερο τραγούδι ἡ Ada Negri στὴν τελευταία της συλλογὴ—τὰ *Vespertina*. Καὶ ὅμως ἡ ποιήτρια ξαναγυρίζει στοὺς παλιούς της ἔρωτες—στὴν ποίηση. Ξαναγυρίζει μὲ παράπονο, μὲ προσευχητικὴ θλίψη καὶ τὸν πόνο τοῦ ὕστερου χαριετισμοῦ.

Ἡ Ada Negri εἶναι γιὰ μᾶς λησμονημένη. Ὡς τὰ τελευταῖα χρόνια τῆς πολεμικῆς ζωῆς, ἔκανε ἀκόμη μεταξὺ μας τὸν κύκλο της ἡ παλιά της «Νεκροψία», πού εἶχε μεταφράσει ὁ Ἄγγελος Βλάχος.

Ἡ ποιήτρια ἦταν μιὰ μικρὴ ὄρφανὴ ἀπὸ τὸ Λόντι. Ἐνα βράδυ, περνώντας ἀπὸ τὸ Νεκροτομεῖο τοῦ Μιλάνου, εἶδε ἀπὸ τὸ ἰσόγειο παράθυρο, ἓνα γιατρὸ νὰ κάνῃ νεκροψία στὸ πτώμα μιᾶς κόρης. Ἡ ἐντύπωση ἀπὸ τὸ θέαμα ὑπῆρξε βαθειά. Ἡ συγκίνησης συγκλονιστικὴ, ἀξέχαστη. Ὅταν ἡ Negri ἐμεγάλωσε λιγάκι, κ' ἐφανερώθη τὸ ποιητικὸ της ταλέντο, ἓνα ἀπὸ τὰ πρῶτα τραγούδια πού ἔγραψε—τὸ πρὸς δυνατό—ἦταν ἐπάνω σ' αὐτὸ τὸ θέμα. Ἡ ποιήτρια ἐμπῆκε μὲ τὴ φαντασία, μὲ τὸ αἰσθημα, μὲ τὴ σκέψη, μέσα στὴ θλιβερὴ ζωὴ—τόσο ὁμοια μὲ τὴ δική της—τῆς ἀγνωστῆς ἐρημῆς κόρης τοῦ Νεκροτομείου, καὶ μὲ τοὺς στίχους της ἱστορεῖ κάτι ἀπὸ τὰ δικά της.